

शिक्षा ऐन, २०२८, (संशोधनसहित) को दफा ११(च) को उपदफा (१) को खण्ड (ख) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशको १, २ र ३ बमोजिम माध्यमिक तह (साविक कक्षा ९-१०) मा कार्यरत अस्थायी शिक्षकहरूले मात्र प्रतिस्पर्धा गर्न पाउने लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

लिखित परीक्षा योजना

यस पाठ्यक्रमलाई दुई भागमा बाँडिएको छ ।

१ .लिखित परीक्षा	-पूर्णाङ्क १००	उत्तीर्णाङ्क : ४०
२ .अन्तर्वार्ता	- पूर्णाङ्क २५	

लिखित परीक्षा

समय : ३ घण्टा

खण्ड	विषय	परीक्षा प्रणाली	अङ्क भार	प्रश्न सङ्ख्या	समय
क	शिक्षासम्बन्धी : आधारभूत ज्ञान, पाठ्यक्रम तथा शिक्षण विधि र प्रविधि	वस्तुगत/ बहुवैकल्पिक	४०	४० X १	४५ मिनेट
ख	सम्बन्धित विषयवस्तुको ज्ञान	विषयगत	६०	६ X १०	२ घण्टा १५ मिनेट
जम्मा			१००	४६	

द्रष्टव्य :

१. खण्ड क र ख का उत्तरपुस्तिकहरू अलग अलग हुनेछन् ।
२. वस्तुगत र विषयगत परीक्षा एकैपटक सञ्चालन हुने छ ।
३. लिखित परीक्षाको माध्यम अङ्ग्रेजी वा नेपाली वा दुबै भाषा हुनेछ । भाषा विषयहरूका हकमा सम्बन्धित भाषामा नै उत्तर दिनुपर्नेछ ।
४. यो पाठ्यक्रम मिति २०७३/१२/०२ गतेदेखि लागु हुनेछ ।
५. खण्ड क बमोजिमको वस्तुगत प्रश्न सबै विषयका लागि एउटै हुनेछ ।
६. खण्ड ख को सबै विषयको विषयगत प्रश्न सामान्यतया सबै एकाइलाई समेटिने गरी सोधिने छ ।

शिक्षा ऐन, २०२८, (संशोधनसहित) को दफा ११(च) को उपदफा (१) को खण्ड (ख) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशको १, २ र ३ बमोजिम माध्यमिक तह (साविक कक्षा ९-१०) मा कार्यरत अस्थायी शिक्षकहरुले मात्र प्रतिस्पर्धा गर्न पाउने लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

विषय : शिक्षा शिक्षण

खण्ड ख : सम्बन्धित विषयको विषयवस्तुसम्बन्धी ज्ञान

- ६० अङ्क

१ शैक्षिक योजना, व्यवस्थापन एवम् विद्यालय समुदाय सम्बन्ध

१.१ शैक्षिक योजना र व्यवस्थापन

१.१.१ शैक्षिक व्यवस्थापन : अवधारणा, सिद्धान्त र कार्य

१.१.२ शैक्षिक योजनाका उपागम ९व्यवस्थापनअज० हरू : सामाजिक माग, लागत प्रतिफल, जनशक्ति, आवश्यकता, प्रणाली र अभिष्ट ९व्यवस्थापन

१.१.३ स्थानीय शैक्षिक सुधारका योजनाहरू : विद्यालय सुधार योजना, गाउँ/नगर शिक्षा योजना र जिल्ला शिक्षा योजना

१.१.३ शैक्षिक योजनामा सामाजिक न्याय र समावेशिता

१.१.४ शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली

१.२ विद्यालय समुदाय सम्बन्ध

१.२.१ विद्यालयको विकासमा समुदायको सहभागिता

१.२.२ समुदायको विकासमा विद्यालयको भूमिका

१.२.३ विद्यालय/समुदाय सम्बन्धका संयन्त्रहरू :

क. स्थानीय सरकार/निकाय

ख. गाउँ शिक्षा समिति,

ग. विद्यालय व्यवस्थापन समिति

घ. शिक्षक अभिभावक सङ्घ (एल्ल)

१.२.४ शैक्षिक सुधारका लागि विद्यार्थी, विद्यालय, अभिभावक र शिक्षक सम्बन्ध

१.२.५ शैक्षिक विकासमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ संस्थाहरूको भूमिका : गैरसरकारी संस्था, सामुदायिक संस्था, युनेस्को, युनिसेफलागत विकास साभेदारहरू

२ शैक्षणिक योजना तथा कक्षाकोठा व्यवस्थापन

२.१ शैक्षणिक योजना

२.१.१ शैक्षणिक योजनाको चिनारी, आवश्यकता र महत्त्व

२.१.२ शैक्षणिक योजनाहरूको निर्माण र प्रयोग : विद्यालयको वार्षिक कार्य तालिका, वार्षिक शैक्षणिक योजना, एकाइ योजना, दैनिक पाठ योजना

२.१.३ शैक्षणिक योजनामा नवप्रवर्तन

२.२ कक्षाकोठा व्यवस्थापन

२.२.१ कक्षा कोठा व्यवस्थापनको अवधारणा, विद्यमान अवस्था, समस्या र समाधान

- २.२.२ कक्षाकोठामा भौतिक तथा शैक्षणिक सामग्रीको व्यवस्थापन र कक्षा सजावट
- २.२.३ कक्षाकोठामा मनोवैज्ञानिक व्यवस्थापन
- २.२.४ शैक्षणिक व्यवस्थापन : कक्षा शिक्षण, विषय शिक्षण र बहुकक्षा बहुस्तर शिक्षण
- २.२.५ निर्देशन र परामर्श ९नगण्मवलअभ बलम अयगलअभप्लिन०
- २.२.६ विविधता व्यवस्थापन : भाषिक, सामाजिक, सिकाइ क्षमता, बौद्धिकता, शारीरिक/मानसिक अवस्था
- २.२.७ प्रयोगशाला र पुस्तकालय व्यवस्थापन
- २.२.८ कक्षाकोठा व्यवस्थापनमा विद्यार्थी परिचालन

३ शिक्षक व्यवस्थापन तथा पेसागत विकास

३.१ शिक्षक व्यवस्थापन

- ३.१.१ शिक्षक व्यवस्थापन
- ३.१.२ शिक्षक अनुमति पत्र प्राप्त गर्ने प्रक्रिया
- ३.१.३ शिक्षक नियुक्ती प्रक्रिया, वृत्ति विकास र सेवा सुविधा
- ३.१.४ समय, द्वन्द, तनाव र व्यवस्थापन
- ३.१.५ शैक्षिक व्यवस्थापनमा उत्तरदायित्व र जवाफदेहिताको पालना

३.२ शिक्षकको पेसागत विकास

- ३.२.१ शिक्षक शिक्षा तथा तालिम
- ३.२.२ शिक्षकको पेसागत विकासका लागि वर्तमान कार्यक्रम

४ शिक्षामा नवीनतम चिन्तन तथा समसामयिक मुद्दाहरू

४.१ शिक्षामा नवीनतम चिन्तन

- ४.१.१ खुला तथा दूर शिक्षा
- ४.१.२ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि शिक्षा
- ४.१.३ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा
- ४.१.४ अनौपचारिक शिक्षा तथा वैकल्पिक शिक्षा
- ४.१.५ एक्काइसौं शताब्दीमा शिक्षा र सबैका लागि सन् २०१५ पछिको शिक्षा

४.२ शिक्षाका समसामयिक मुद्दाहरू

- ४.२.१ लोकतन्त्र र शिक्षा
- ४.२.२ विपद् व्यवस्थापन र शिक्षा
- ४.२.३ मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा
- ४.२.४ दिगो विकासका लागि शिक्षा
- ४.२.५ जीवनोपयोगी सीप ९षिभ कपर्षि० र सामान्य व्यावसायिक सीप ९क्यात कपर्षि०
- ४.२.६ बहुभाषिक शिक्षा

- ४.२.७ बहुकक्षा बहुस्तर ९:१० सिकाइ सङ्गठन
- ४.२.८ समाहित शिक्षा/विशेष आवश्यकता शिक्षा
- ४.२.९ मानव अधिकारमा आधारित शिक्षा
- ४.२.१० बालमैत्री र भयरहीत शिक्षा
- ४.२.११ लैङ्गिक समता र समानता
- ४.२.१२ विद्यालय शान्ति क्षेत्रको अवधारणा
- ४.२.१३ बालअधिकार संरक्षणका लागि गरिएका राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रयासहरू
- ४.२.१४ सामाजिक न्याय र शिक्षा

५ अनुसन्धान र विकास

- ५.१ अनुसन्धानको उद्देश्य, महत्व, प्रकार र प्रयोग
- ५.२ शैक्षिक अनुसन्धानका नतिजाहरूको व्यावहारिक उपयोग
- ५.३ कार्यमूलक अनुसन्धान र अन्य अनुसन्धानबिच तुलनात्मक अध्ययन
- ५.४ कार्यमूलक अनुसन्धान : प्रक्रिया, प्रस्तावना, प्रतिवेदन र उपादेयता
- ५.५ घटना/मामला अध्ययन र कार्यमूलक अनुसन्धानबिच अन्तरसम्बन्ध
- ५.६ कक्षाकोठाको शिक्षण सिकाइ सुधारका लागि अनुसन्धानको योगदान

६ शैक्षिक निकायहरूको संरचना र कार्य

- ६.१ शिक्षक सेवा आयोग
- ६.२ शिक्षा मन्त्रालय
- ६.३ शिक्षा विभाग
- ६.४ परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय
- ६.५ विद्यालय शिक्षक किताब खाना
- ६.६ शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र
- ६.७ उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्
- ६.८ पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
- ६.९ अनौपचारिक शिक्षा केन्द्र
- ६.१० प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्
- ६.११ क्षेत्रिय शिक्षा निर्देशनालय
- ६.१२ जिल्ला शिक्षा कार्यालय

शिक्षा ऐन, २०२८, (संशोधनसहित) को दफा ११(च) को उपदफा (१) को खण्ड (ख) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशको १, २ र ३ बमोजिम माध्यमिक तह (साविक कक्षा ९-१०) मा कार्यरत अस्थायी शिक्षकहरूले मात्र प्रतिस्पर्धा गर्न पाउने लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

विषय : कम्प्युटर विज्ञान

खण्ड ख : सम्बन्धित विषयको विषय वस्तुसम्बन्धी ज्ञान

- ६० अङ्क

1 Fundamentals of Computer

- 1.1 *Introduction, characteristics, types and application of computer*
- 1.2 *Components and architecture of computers : I/O devices, CPU, storage devices*
- 1.3 *Disk operating system (DOS) : Basic internal and external commands*
- 1.4 *MS windows operating system : Desktop, file and folder management, control panel, device drivers and utilities, task manager*
- 1.5 *Computer security : Computer virus, worm, trojan horse, malware, antivirus and its use*

2 Operating system

- 2.1 *Definition, types and functions of operating system*
- 2.2 *Basic components of operating system*
- 2.3 *Allocation of resources*
- 2.4 *CPU scheduling concept*
- 2.5 *Disk allocation and scheduling methods*
- 2.6 *Memory management*
- 2.7 *Process management system*

3 Internet and World Wide Web

- 3.1 *Introduction of WWW, Internet Protocols, URL and internet addressing*
- 3.2 *WWW, Websites and webpage, web browsers, web searching*
- 3.3 *Introduction to Email*
- 3.4 *Introduction to HTML*
  - 3.4.1 *HTML document*
  - 3.4.2 *HTML tags*
  - 3.4.3 *Working with text, hyperlinks, Images, lists, forms, tables, frames*
  - 3.4.4 *Familiarity with cascading style sheet and script*

5 Number System and Digital Logic

- 4.1 *Decimal, binary, octal, hexadecimal number system and conversion*
- 4.2 *Logic functions and Boolean Algebra*
- 4.3 *Digital logic*

- 4.4 *Simple features using Boolean Algebra*
- 4.5 *Introductions of truth tables, operators & operands*
- 4.6 *Logic gates : AND, OR, NOT, NAND, NOR, XOR and XNOR - its definition, use, truth table logic symbols*

6 Database management

- 5.1 *Introduction*
- 5.2 *Types of DBMS, hierarchal model, network model, relational database model, object oriented model*
- 5.3 *Relational languages : SQL, DDL, DML and QBE*
- 5.4 *Basic SQL operations*
  - 5.4.1 *Common data types*
  - 5.4.2 *Writing basic SQL SELECT statements*
  - 5.4.3 *Restricting and sorting data*
  - 5.4.4 *Single row function*
  - 5.4.5 *Displaying data from multiple table*
  - 5.4.6 *Aggregating data using group functions*
  - 5.4.7 *Sub-queries, manipulating data, creating and managing tables*
  - 5.4.8 *Creating views and controlling user access.*

7 Programming Language

- 6.1 *Overview of programming language : History, programming paradigms, virtual machines, complier, interpreters, algorithm development, flowchart and pseudocodes*
- 6.2 *Concept of procedural programming, structural programming, object-oriented programming*
- 6.3 *C-programming language*
  - 6.3.1 *Data types in C*
  - 6.3.2 *Variables and constants*
  - 6.3.3 *Simple statement and compound statements*
  - 6.3.4 *Logical and conditional expressions*
  - 6.3.5 *Arrays types and definitions*
  - 6.3.6 *Functions*
  - 6.3.7 *Structures and unions*
  - 6.3.8 *Pointers*
  - 6.3.9 *Error and debugging.*

8 Networking

- 7.1 *Basics of computer networking : Definition and network models*
- 7.2 *Network architecture and topologies*
  - 7.2.1 *Definition and use*

7.2.2 Types of architecture : LAN, MAN and WAN

7.2.3 Types of topologies : Star, ring, tree, mesh and hybrid

7.3 *Network media types and devices : Twisted-pair cable, coaxial cable, optical fibre, wireless communication, bridge, switches and router*

7.4 *Network servers and protocols : HTTP, DHCP, SMTP, DNS, FTP, POP and IMAP*

7.5 *Network security : Introduction, virus protection, local security, network access, internet security*

7.6 *Disaster recovery : The need for disaster recovery, disaster recovery plan, data backup and fault tolerance*

शिक्षा ऐन, २०२८, (संशोधनसहित) को दफा ११(च) को उपदफा (१) को खण्ड (ख) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशको १, २ र ३ बमोजिम माध्यमिक तह (साविक कक्षा ९-१०) मा कार्यरत अस्थायी शिक्षकहरुले मात्र प्रतिस्पर्धा गर्न पाउने लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

विषय : संस्कृत भाषा

खण्ड ख : सम्बन्धित विषयको विषयवस्तुसम्बन्धी ज्ञान

- ६० अङ्क

१ संस्कृत व्याकरणमा उच्चारण व्यवस्था, संज्ञा र सन्धि (सूत्रार्थ ज्ञानसहित)

१.१ उच्चारण व्यवस्था

१.१.१ वर्ण समाम्नाय

१.१.२ प्रत्याहार

१.१.३ वर्णोच्चारण स्थान

१.१.४ प्रयत्न (आभ्यन्तर र बाह्य)

१.२ संज्ञा

१.३ सन्धिको परिचय, प्रकार र प्रयोग साधन

२ रूपावली ज्ञान, प्रयोग साधन र प्रयोग (सूत्रार्थ ज्ञानसहित)

२.१ सुबन्त (विभक्ति ज्ञानसहित)

२.१.१ अजन्त पुलिङ्ग (राम, सर्व, कतर, अन्य, अन्यतर, पूर्व, उभ, उभय, द्वितीय, निर्जर, पाद, दन्त, मास, विश्वपा, हाहा, हरि, सखि, पति, कति, पपी, बहुश्रेयसी, प्रधी, नी, सुधी, शम्भु गुरु, वायु, क्रोष्टु, भानु, अतिचमू, स्वयम्भू, धातृ, पितृ, नृ, भ्रातृ, गो)

२.१.२ अजन्त स्त्रीलिङ्ग (रमा, सर्वा, निशा, मति, बुद्धि, गौरी, वाणी, लक्ष्मी, नदी, श्री, स्त्री, धेनु, वधू, मातृ, स्वसृ)

२.१.३ अजन्त नपुंसकलिङ्ग (ज्ञान, फल, हृदय, आस्य, मांस, वारि, दधि, अस्थि, सानु, ज्ञातृ, प्रद्यो)

२.१.४ हलन्त पुलिङ्ग (व्यूह, अनडुह, सुदिव, किम्, इदम्, चतुर, राजन्, मघवन्, श्वन्, युवन्, पथिन्, मथिन्, ऋत्विज्, त्यद्, तद्, यद्, एतद्, युष्मद्, अस्मद्, महत्, धीमत्, भवत्, तादृश, षष्, पुंस, विद्वस्, चन्द्रमस्, वेधस्, अदस्)

२.१.५ हलन्त स्त्रीलिङ्ग (गिर, पुर, इदम्, किम्, तद्, त्यद्, यद्, एतद्, अप, वाच, दिश, चतुर, अदस्)

२.१.६ अजन्त नपुंसकलिङ्ग (वार, चतुर, किम्, इदम्, ब्रह्मन्, अहन्, नामन्, तद्, यद्, एतद्, धनुष्, स्वप्, पयस्, अदस्)

२.२ तिङन्त

२.२.१ तिङ्विभक्तिको ज्ञान र पदगत भेद

२.२.२ लकारको परिचय र कालगत भेद

२.२.३ धातुको परिचय, सकर्मक, अकर्मक र द्विकर्मक भेदको परिभाषा एवम् परस्मैपदी, आत्मनेपदी र उभयपदी धातु पहिचानका आधार

२.२.४ दश ओटै लकारका गणानुसार धातुको अर्थ, रूपावली, प्रयोग साधन र प्रयोग (भू, अत्, एध्, गुप्, अर्च, कम्प्, क्रीड्, क्रुश, क्षम्, खन्, खाद्, गम्, गर्ज्, घ्रा, चर्, चल, चुम्ब, चेष्ट, जप्, जि, जीव्, ज्वल्, त्यज्, त्रप्, त्वर, दृश, द्युत्, धाव्, नम्, निन्द्, णीज्, पत्, पठ्, पा, भक्ष्, भज्, भिक्ष्, भाष्, भ्रम्, क्रन्द्,

भृञ्, मन्थ्, यज्, याच्, यती, रक्ष्, रम्, रुच्, लभ्, वद्, वस्, वह्, वर्ष्, वेप्, वृत्, व्यथ्, शिक्ष्, श्रिञ्, श्रुव्, श्लाघ्, सेव्, स्था, स्पन्द्, हस्, अद्, अस्, आस्, इड्, दुह्, पा, ब्रूञ्, या, विद्, रुद्, शास्, शीङ्, स्ना, हन्, हु, जन् दा, धा, भी, ह्री, भृञ्, दिव्, क्रुध्, क्लिश्, क्षिप्, क्षुध्, तृप्, नश्, नृत्, बुध्, युध्, शक्, सृज्, षुञ्, पुष्, पृ, चिञ्, आप्, वृञ्, तुद्, इष्, गुम्फ्, प्रच्छ्, भ्रस्ज्, मिल्, लिख्, सिच्, क्षिप्, रुध्, छिद्, पिप्ल्, युज्, हिंसि, खिद्, भुज्, विद्, तनु, कृञ्, मन्, क्षिण्, क्रीञ्, ग्रह्, ज्ञा, मूष्, लूञ्, ग्रन्थ्, बन्ध्, ज्या, पूञ्, चुर् अर्थ, कथ्, गण्, चिन्त्, दण्ड्, पाल्, पूज्, मन्त्र्, मुच्, रच्, वच्, सूच्, स्निह्, स्पृह्)

२.२.५ ण्यन्त, सनन्त, यङन्त, यङ्लुङन्त, नामधातु, आत्मनेपदी र परस्मैपदी गणको सामान्य परिचय

३ शब्द निर्माण र अव्यय

३.१ शब्द निर्माण प्रक्रिया, रूप साधन र प्रयोग

३.१.१ कृदन्त

३.१.२ तद्धितान्त

३.१.३ कारक (लक्षण, कारक संज्ञा र विभक्ति विधायक सूत्रहरूको अर्थसहित कारकीय नियमको विशिष्ट ज्ञान र प्रयोग)

३.१.४ समास

३.१.५ स्त्रीप्रत्यय

३.२ अव्यय

३.२.१ परिचय

३.२.२ प्रयोग

४ रचना

४.१ पद सङ्गति

४.१.१ लिङ्ग

४.१.२ वचन

४.१.३ पुरुष

४.१.४ आदरार्थी

४.२ वाक्य र वाच्य

४.२.१ परिचय, प्रकार र परिवर्तन

४.२.२ वाक्य संश्लेषण र विश्लेषण

शिक्षा ऐन, २०२८, (संशोधनसहित) को दफा ११(च) को उपदफा (१) को खण्ड (ख) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशको १, २ र ३ बमोजिम माध्यमिक तह (साविक कक्षा ९-१०) मा कार्यरत अस्थायी शिक्षकहरूले मात्र प्रतिस्पर्धा गर्न पाउने लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

विषय : शुक्लयजुर्वेद

खण्ड ख : सम्बन्धित विषयको विषयवस्तुसम्बन्धी ज्ञान

- ६० अङ्क

१ दर्शपौणमासयागदेखि राजसूययागसम्मका मन्त्रहरू

- १.१ अग्न्यादान, अग्निहोत्र, दर्शपौणमास, चातुर्मास्य, निरुढपशुर्वन्ध, अग्निष्टोमयागको सामान्य परिचय
- १.२ दर्शपौणमासयाग
  - १.२.१ दर्शपौणमासयाग सम्बन्धी मन्त्रहरूको उच्चारण
  - १.२.२ पिण्डपितृयज्ञ, आधान, उपस्थानका चातुर्मास्य सम्बन्धी मन्त्रहरूको सस्वर उच्चारण
  - १.२.३ हस्त सञ्चालनको परिचयसहित प्रयोग
- १.३ अग्नीषोमीययागमा प्रयोग हुने मन्त्रहरूको सस्वर उच्चारण र प्रयोग
- १.४ आतिथ्येष्टि, यूपनिर्माण, पशु, यूप संस्कार र सोमकण्डन सम्बन्धी मन्त्रहरूको हस्त सञ्चालन विधिसहित उच्चारण र प्रयोग
- १.५ अग्निष्टोमयागका प्रातःसवन, माध्यन्दिन सवन र तृतीय सवन सम्बन्धी मन्त्रहरूको हस्त सञ्चालन विधिसहित उच्चारण र प्रयोग
- १.६ वाजपेययाग, राजसूययाग सम्बन्धी मन्त्रहरूको हस्त सञ्चालन विधिसहित उच्चारण र प्रयोग

२ चयनादिदेखि ईशावास्योपनिषद्सम्मका मन्त्रहरू

- २.१ कुशकण्डिका, पाकयज्ञ, गर्भाधान, पुंसवन, सीमन्तोन्नयन, जातकर्म, नामकरण, निष्क्रमण, अन्नप्राशन, चूडा, उपनयन, वेदारम्भ, समावर्तन, विवाह र अन्त्येष्टि संस्कार सम्बद्ध विषय वस्तुको ज्ञान र प्रयोग
- २.२ अग्निचयनयाग सम्बन्धी मन्त्रहरूको हस्त सञ्चालन विधिसहित उच्चारण र प्रयोग
- २.३ विभिन्न देवीदेवताका स्तुतिपरक मन्त्रहरूको हस्त सञ्चालन विधिसहित उच्चारण र प्रयोग
- २.४ सौत्रामणियाग सम्बन्धी मन्त्रहरूको हस्त सञ्चालन विधिसहित उच्चारण र प्रयोग
- २.५ अश्वमेधयाग सम्बन्धी मन्त्रहरूको हस्त सञ्चालन विधिसहित उच्चारण र प्रयोग
- २.६ खिल मन्त्र, सौत्रामणि सम्बद्ध पशुयागका मन्त्रहरूको हस्त सञ्चालन विधिसहित उच्चारण र प्रयोग
- २.७ पुरुषमेध, पुरुष सूक्त, सर्वमेध, शिव सङ्कल्प, पितृमेध, प्रवर्ग्यलगायत ईशावास्योपनिषद्सम्मका मन्त्रहरूको हस्त सञ्चालन विधिसहित उच्चारण र प्रयोग

३ याज्ञवल्क्य शिक्षा

- ३.१ याज्ञवल्क्य शिक्षा (पूर्वार्ध)
  - ३.१.१ याज्ञवल्क्य शिक्षा (पूर्वार्ध) का मंगलाचरणको ज्ञान र प्रयोग
  - ३.१.२ त्रैस्वर्यलक्षण प्रतिज्ञाको ज्ञान र प्रयोग
  - ३.१.३ सप्त स्वरको ज्ञान र प्रयोग
  - ३.१.४ मात्राको ज्ञान र प्रयोग
  - ३.१.५ अध्ययन विधिको ज्ञान र प्रयोग
- ३.२ याज्ञवल्क्य शिक्षा (उत्तरार्ध)
  - ३.२.१ वर्णज्ञान

- ३.२.२ सन्धिभेद
- ३.२.३ विवृत्ति ज्ञान
- ३.२.४ स्वरभक्ति र वर्णहरूको स्थान
- ३.२.५ यमको ज्ञान
- ३.२.६ द्वित्वादिवर्णको विशेषता
- ३.२.७ पिण्ड विवेचन
- ३.२.८ स्वरको नाम र देवता
- ३.२.९ विसर्ग सम्बन्धी उच्चारण ज्ञान र प्रयोग

शिक्षा ऐन, २०२८, (संशोधनसहित) को दफा ११(च) को उपदफा (१) को खण्ड (ख) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशको १, २ र ३ बमोजिम माध्यमिक तह (साविक कक्षा ९-१०) मा कार्यरत अस्थायी शिक्षकहरूले मात्र प्रतिस्पर्धा गर्न पाउने लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

विषय : संस्कृत साहित्य

खण्ड ख : सम्बन्धित विषयको विषयवस्तुसम्बन्धी ज्ञान

- ६० अङ्क

१ संस्कृत काव्य

- १.१ संस्कृत काव्यको प्रवर्तन तथा संस्कृत साहित्यको इतिहास
- १.२ पौरस्त्य काव्य सिद्धान्तको परिचय र संस्कृतका काव्यविधाको परम्परा
- १.३ संस्कृतका पौराणिक एवम् ऐतिहासिक पद्यात्मक र गद्यात्मक काव्यहरूको परम्परा
- १.४ नाट्यकाव्य र चम्पूकाव्यको प्रयोग र विकास
- १.५ संस्कृत काव्यका मूलभूत विशेषताको निरूपण
- १.६ संस्कृत काव्यमा प्रतिबिम्बित नैतिक र चारित्रिक पक्षको पहिचान
- १.७ संस्कृत काव्यको अन्तर्राष्ट्रिय प्रसिद्धि र प्रशंसा
- १.८ संस्कृत काव्यको आध्यात्मिक र मौलिक पक्षको सामान्य परिचय
- १.९ अन्य भाषाका साहित्यमा संस्कृत काव्यको प्रभाव

२ काव्यशास्त्र

- २.१ काव्य र साहित्यको सम्बन्ध
- २.२ काव्य लक्षण, यसका विशेषता र निष्कर्ष
- २.३ काव्यगुणको परिचय र प्रकार
- २.४ काव्यका प्रमुख सम्प्रदाय वा पक्षहरू
  - २.४.१ रस
  - २.४.२ ध्वनि
  - २.४.३ रीति
  - २.४.४ अलङ्कार
  - २.४.५ वक्रोक्ति
- २.५ शब्दशक्ति
  - २.५.१ अभिधा
  - २.५.२ लक्षणा
  - २.६.३ व्यञ्जना
- २.६ अलङ्कारको परिचय, भेद, लक्षण, उदाहरण र गद्य पद्य साहित्यमा यसको महत्त्व
- २.७ काव्यदोषको लक्षण र दोष परिहारका उपायहरूको समन्वय र निरूपण
- २.८ छन्दको परिचय : गण निर्देश, छन्द प्रकार र उदाहरण

३

काव्यशास्त्रमा भाषा प्रयोग

- ३.१ संस्कृत काव्यशास्त्रको परम्परा
- ३.२ नेपाली साहित्यमा संस्कृत काव्यशास्त्रको योगदान
- ३.३ शब्दका आधारमा रूपावली, वचन, पुरुष, काल, सकर्मक, अकर्मक, द्विकर्मक क्रियालगायतका पक्षको पहिचान र प्रयोग
- ३.४ कर्तृवाच्य, कर्मवाच्य र भाववाच्यको ज्ञान र प्रयोग
- ३.५ कर्तु, कर्म, करण, सम्प्रदान, अपादान, अधिकरण कारक एवम् सम्बन्ध विभक्तिको ज्ञान र प्रयोग
- ३.६ साहित्यिक लेखनका क्रममा प्रयोग भएका गद्य र पद्यका विशेषता एवम् तिनमा संस्कृत व्याकरणको उपयोग